

VU Research Portal

Zoo heerlijk eenvoudig

van der Meiden, W.J.

2009

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van der Meiden, W. J. (2009). *Zoo heerlijk eenvoudig: Geschiedenis van de kinderbijbel in Nederland*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

INHOUDSOPGAVE

| | |
|---|----|
| Woord vooraf | 9 |
| 1 Inleiding | 13 |
| 1.1 Definities, rubricering en periodisering | 15 |
| 1.2 De internationale context | 20 |
| 1.3 Nederlandse ontwikkelingen in internationaal perspectief | 25 |
| 1.4 Aantallen en statistieken | 28 |
| 1.5 De keuzen van de verteller | 31 |
| 1.6 De keuzen van de illustrator | 36 |
| | |
| EERSTE PERIODE: 1640-1811 | |
| 2 Als nu het verstand op dese wyze genoegzaam geoëffend is | 38 |
| <i>'Kinderbijbels' in Nederland van Van Breen tot Van der Palm, 1640-1811</i> | |
| 2.1 Kinderboek en kinderbijbel | 38 |
| 2.2 Publieke kerk en kinderbijbel | 41 |
| 2.3 Voorlopers en eerstelingen | 46 |
| 2.4 Wyzer en verstandiger, maar daarom noch niet vroomer. Johannes Hubner (1716) | 49 |
| 2.5 Geduurige druppinge en dryvingen. Beeldbijbels, ook voor de jeugd | 53 |
| 2.6 Vint beter uit, of word Klugkistianen. Bijbelse leerboekjes | 61 |
| 2.7 Gelyk wyntorssen onder de bladeren. Over de Kleine Print-Bybel (1720) | 64 |
| 2.8 In de Grondstukken der zaligheid opgeleid. Barend Hakvoord (1703) | 67 |
| 2.9 Door leere en verstand. Filantropijnen in Nederland | 70 |
| 2.10 Bij wijze van eene geschiedenis. De eerste Nederlandse verlichte kinderbijbels | 73 |
| 2.11 Tot een Godtsalich leuen aenporrende. Een pedagogisch tijdsbeeld | 76 |
| | |
| TWEEDE PERIODE: 1811-1945 | |
| 3 Wezenlijke nuttigheid | 87 |
| <i>Protestantse kinderbijbels in Nederland van Van der Palm tot Oort en Hooykaas, 1811-1871</i> | |
| 3.1 Oppervlaktewater en onderstroom | 87 |
| 3.2 Het uiteengroeien van kinderbijbel en jeugdliteratuur | 91 |
| 3.3 Naoogen in betere gewesten. J.H. van der Palm (1811) | 95 |

| | | |
|----------|---|------------|
| 3.4 | Godsdienstige kunde en smaak. Nutstheologie van Hendrik Wester (1818) | 100 |
| 3.5 | Nuttige geschiedenis. Groningse richting versus Afscheiding | 103 |
| 3.6 | Kindertjes! Kindertjes! Bijbelse etiquette van 'de weduwe Van Meerten' (1845) | 107 |
| 3.7 | Eén bezwaar uit den weg geruimd! A.W. van Campen (1857) | 110 |
| 3.8 | Beeldloosheid en aarzelende kleuren | 113 |
| 3.9 | Redelyke Godtsvrucht. Een pedagogisch tijdsbeeld | 115 |
| 4 | Daar was geen sprake van opzettelijk liegen en bedriegen | 122 |
| | <i>Protestantse kinderbijbels in Nederland van Oort en Hooykaas tot Van de Hulst, 1871-1918</i> | |
| 4.1 | Moderne bijbelkritiek en evangelisch elan | 122 |
| 4.2 | Een schromelijke vergissing. H. Oort en I. Hooykaas (1871) | 125 |
| 4.3 | Frissche levenskracht. De Réveil-kinderbijbel van E. Gerdes (1872) | 130 |
| 4.4 | Voor arme, ellendige zondaren. J.H. Gunning JHz. (1894) | 132 |
| 4.5 | Zoo heerlijk eenvoudig. Nellie van Kol (1905) | 136 |
| 4.6 | Bah! dat is geen natuur! Hofpredikant C.E. van Koetsveld (1889) | 143 |
| 4.7 | De aarde dreunde als bij een aardbeving. De special effects van S. Ulfers (1898) | 147 |
| 4.8 | Een goede gedachte van Jezus. De kleuterbijbel van "Annette" (1904) | 149 |
| 4.9 | Inprentingen | 151 |
| 4.10 | Gij zult gezonder zijn dan ooit. Een pedagogisch tijdsbeeld | 155 |
| 5 | Tien kinderen op aarde en tien in de hemel bij God | 193 |
| | <i>Vernieuwing en traditie in de protestantse kinderbijbels van het interbellum</i> | |
| 5.1 | De opkomst van de vertelbijbels | 193 |
| 5.2 | O, dat stille snikken van die arme vrouw. De narratieve revolutie van W.G. van de Hulst (1918) | 194 |
| 5.3 | Doch in welk een toestand. Bijbelse jeugdromans | 198 |
| 5.4 | Het geluk dat de innerlijke vrede geeft. Vrijzinnige methodiek | 202 |
| 5.5 | Zie je wel hoe 't allemaal uitkomt? Modernisme in kinderbijbels | 207 |
| 5.6 | Het ene kwaad brengt altijd het andere mee. Orthodoxe kinderbijbels van het interbellum | 214 |
| 5.7 | Onze harten zijn zwart van de zonde. Bestsellerauteur Anne de Vries | 220 |
| 5.8 | Platen waarin geheimen schuilgaan. Professionele illustraties in protestantse kinderbijbels 1918-1948 | 226 |
| 5.9 | In eerbiedshouding. Een pedagogisch tijdsbeeld | 232 |
| 6 | Stroomen van genaden vloeien onophoudelijk door de wereld | 238 |
| | <i>De rooms-katholieke kinderbijbel van Schrant tot Timmermans, 1808-1946</i> | |
| 6.1 | De rooms-katholieke kerk in Nederland voor en na het herstel van het bisschoppelijke bestuur | 238 |
| 6.2 | Vliedt! O vliedt dan de zonde. De 'verlicht-katholieke' kinderbijbel van J.M. Schrant (1808) | 242 |
| 6.3 | Door de oogen te treffen, beweegt men de ziel. De 'platenbijbel' van 1829 | 244 |
| 6.4 | Hunne vriendschap maakte hen nog braver. Het katholiek moralisme van Christoph von Schmid (1834) | 247 |
| 6.5 | Eene schone samenhang. De systematiek van de bijbelse geschiedenis | 249 |
| 6.6 | Nooit naar de lelijke duivel luisteren. De eerste katholieke vertellingen | 257 |

| | | |
|------|--|-----|
| 6.7 | Een onweerstaanbare liefdedrang . De Jeugdbijbel van pater Romualdus en To Hölscher (1939) | 258 |
| 6.8 | Met glinsterende oogjes. Monumentale katholieke familiebijbels | 259 |
| 6.9 | Elegante engelen en bokkenpootjes. Illustraties in katholieke kinderbijbels | 263 |
| 6.10 | Katholieken lezen niet. Een pedagogisch tijdsbeeld | 266 |

DERDE PERIODE: 1945-2007

| | | |
|----------|--|------------|
| 7 | Wat Abraham verder gedacht heeft, weet niemand | 274 |
| | <i>Kinderbijbels tussen traditie en secularisatie, 1945-1976</i> | |
| 7.1 | Ontzuiling, secularisatie en commercie | 274 |
| 7.2 | De spranken der hel vlamden hem in zijn geweten. Bevindelijk-gereformeerde kinderbijbels | 277 |
| 7.3 | Glimlachend stilstaan bij het babbelende kind. Katholieke kinderbijbels na 1945 | 283 |
| 7.4 | 'Net een meisje', zeiden de moeders. Drie vrijzinnige hoogtepunten | 292 |
| 7.5 | De farao verzint een nieuw plan. Tussen traditie en vernieuwing | 298 |
| 7.6 | Die was dood. Die was echt dood. <i>IKOR</i> en Amsterdamse school | 302 |
| 7.7 | Je ondersteunde Maria zo veel mogelijk in deze moeilijke uren. Evangelische 3 initiatieven | 308 |
| 7.8 | Voor wie het geschreven woord vaak minder toegankelijk is. Kinderbijbels en beeldcultuur | 311 |
| 7.9 | De bijbel is niet voor kinderen. Een pedagogisch tijdsbeeld | 315 |
| 8 | Maar Jozef wil helemaal niet zoenen | 320 |
| | <i>De kinderbijbel op de vrije markt, 1976-2005</i> | |
| 8.1 | Krimpde kerken, steeds meer kinderbijbels | 320 |
| 8.2 | De Heere had een veel beter plan met Zijn volk! Voorzetting van de orthodoxe traditie | 323 |
| 8.3 | De zon was niet langer warm. De evangelische traditie en het midden van de kerk | 328 |
| 8.4 | Bang voor het blafspook. De nieuwe 'Amsterdamse' traditie | 331 |
| 8.5 | Helaas, edele heren en dames! De seculiere markt | 337 |
| 8.6 | Zonder Noachs geloof had God het nooit gered. Variatie in tekst en beeld | 341 |
| 8.7 | De kinderbijbel in de eenentwintigste eeuw | 346 |
| 8.8 | Met mijn god valt te praten. Een pedagogisch tijdsbeeld | 349 |
| 9 | Mijn nieuwe lichtlichaam is nog zo teer | 355 |
| | <i>Nederlandse kinderbijbels in andere religieuze en specifieke christelijke tradities</i> | |
| 9.1 | De Israëlitische kinderbijbel. Soms zelfs lijnregt tegen elkaar | 355 |
| 9.2 | Kinderbijbels voor specifieke en randchristelijke doelgroepen. Hoe wij eeuwig kunnen leven | 360 |
| 9.3 | New Age en antroposofie. Het licht van God | 361 |
| 9.4 | Kinderbijbel en kinderkoran. Moesa met zijn gezin | 365 |

| | |
|--|-----|
| Conclusie | 366 |
| Lijst van in Nederland verschenen kinderbijbels | 368 |
| Register van uitgevers | 420 |
| Samenvatting/Zusammenfassung/Summary | 425 |
| Gebruikte literatuur | 435 |
| Personenregister | 443 |
| Verantwoording van de illustraties | 460 |